

До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.884.063 в Одеському державному
університеті внутрішніх справ
вул. Успенська, 1, м. Одеса, 65014

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Семікоп Ніни Валеріївни «Адміністративно-правове
забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту
дітей від домашнього насильства», поданої на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Відгук підготовлено за результатами вивчення тексту рукопису Н. В. Семікоп та опублікованих за темою дисертації наукових праць. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінок, з них основного тексту – 175 сторінок.

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Як свідчить аналіз зазначених публікацій різної спрямованості, останніми роками у світі існує досить глобальна і критична соціальна проблема, яку прирівнюють до пандемії – домашнє насильство. Таке порівняння не є випадковим, оскільки як пандемія має стихійний характер, негативно впливаючи на життя і здоров'я людини, так і домашнє насильство руйнує найкращі стереотипи про сім'ю, спричиняючи певні травми.

Оскільки домашнє насильство є буденним злом, воно постійно привертає увагу європейської спільноти, яка здійснила суттєві кроки щодо попередження та запобігання цьому негативному явищу. Було ухвалено Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р.; Декларацію ООН про викорінення насильства щодо жінок 1993 р.; Міжамериканську конвенцію про запобігання, покарання і викорінення насильства щодо жінок 1994 р.; Пекінську декларацію 1995 р. тощо. Радою Європи також було ухвалено

низку рішень, спрямованих на вирішення проблеми насильства щодо жінок. Важливе значення в цьому напрямі має Рекомендація Rec (2002) Комітету міністрів державам – членам Ради Європи про захист жінок від насильства від 2002 р. та Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Останню прийнято називати Стамбульською конвенцією, яка набула чинності 1 серпня 2014 р. після її ратифікації 10 державами.

Упродовж значного періоду часу урядом України приділяється значна увага питанням попередження, запобігання та розслідування фактів учинення домашнього насильства. Задля цього було прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. У травні 2003 р. Кодекс України про адміністративні правопорушення був доповнений статтею 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису» (наразі має назву «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»). У грудні 2017 р. Кримінальний кодекс України був доповнений статтею 126-1 «Домашнє насильство».

Отже, актуальність теми адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту дітей від домашнього насильства зумовлена нагальною потребою вдосконалення правозастосовної практики в контексті захисту найуразливішої категорії населення – дітей. Випадки домашнього насильства стосовно дітей становлять одну із найважливіших соціальних проблем, які впливають на добробут окремих осіб та стабільність суспільства у значному масштабі. Зростаюча кількість таких інцидентів підкреслює критичну потребу в оптимізації існуючих правових інструментів та засобів регулювання, а також у підвищенні ефективності роботи Національної поліції України в означеній сфері.

Крім того, доводиться констатувати той негативний факт, що в умовах дії правового режиму воєнного стану ризики домашнього насильства істотно

збільшуються. В таких умовах важливим є швидке адаптування стратегій та методик роботи поліцейських щодо забезпечення ефективного реагування на випадки домашнього насильства, особливо стосовно дітей.

Таким чином, дослідження адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України в контексті захисту дітей від домашнього насильства є не лише актуальним, але й необхідним для формування ефективної системи правового захисту та забезпечення прав дітей в Україні.

Зазначене дає змогу дійти висновку, що дисертаційне дослідження Семікоп Н. В. «Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту дітей від домашнього насильства» має надзвичайно високу актуальність, оскільки воно спрямоване на вирішення однієї з найгостріших соціально-правових проблем сучасної України. Це дослідження не лише розкриває поточний стан правового регулювання та діяльності Національної поліції в зазначеній сфері, а й пропонує конкретні заходи та рекомендації, спрямовані на покращення правової основи та правозастосовної практики. Адже ефективна протидія домашньому насильству є нагальним питанням сьогодення.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019); Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Закон України від 21.11.2002 № 228-IV); Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року (постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145), теми наукових досліджень Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (номер державної реєстрації № 0123U103538), науковими темами кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів

превентивної діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ «Адміністративно-правове забезпечення публічної безпеки і порядку органами Національної поліції» (номер державної реєстрації 0120U002154) й «Захист та дотримання прав людини в поліцейській діяльності» (номер державної реєстрації 0123U104419).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечено таким.

По-перше, структура дисертації є системною, послідовною та забезпечує логічний перехід від викладення теоретичних основ дослідження до аналізу практичних аспектів та розробки рекомендацій.

Структура дисертації ретельно продумана від вступу, де обґрунтовано вибір теми дослідження, сформульовані мета та завдання, зазначені об'єкт, предмет, зв'язок з науковими програмами та темами, а також методи дослідження, висвітлені наукова новизна, апробація результатів дослідження, і до висновків та пропозицій, які відображають основні наукові та практичні результати дослідження.

Отже, можна стверджувати, що рецензована наукова робота є логічно структурованою і тісно пов'язаною з цілями, завданнями, а також об'єктом і предметом дослідження, які були визначені авторкою. Такий підхід забезпечує ґрунтовне дослідження питань, що відображають обрану тематику. Анотація точно відображає зміст дисертації та коротко анонсує її ключові аспекти. В загальних висновках, які завершують основний текст праці, дисертантка резюмує виконану роботу, викладаючи ключові результати дослідження у формі висновків та практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності поліції у сфері захисту дітей від домашнього насильства.

По-друге, авторкою опрацьовано значний масив сучасної вітчизняної та зарубіжної літератури, а також нормативно-правових актів (список використаних джерел налічує 258 найменувань). Це свідчить про

ґрунтовність підходу Семікоп Н. В. до проведеного дослідження проблематики та сприяє обґрунтованості наукових висновків і рекомендацій, які запропоновані в дисертації. Опрацювання значної кількості джерел є індикатором глибокого занурення в контекст теми та високого рівня наукової обізнаності авторки, що, у свою чергу, підвищує вірогідність та наукову цінність роботи.

Імпонує й той факт, що авторкою проведено опитування 311 практичних працівників підрозділів Національної поліції (додаток Б) та узагальнено його результати (додаток В).

По-третє, використана в дисертаційному дослідженні методологія сприяє вирішенню поставлених завдань та охоплює широкий спектр наукових методів, які включають як теоретичний аналіз, так і емпіричні дослідження. Використання комплексу методологічних підходів, таких як аналітичний, синтетичний, порівняльно-правовий, соціологічний та інші методи, дало змогу авторці глибоко проникнути в суть досліджуваної проблеми, виявити її основні тенденції та закономірності.

Системне ознайомлення з рецензованим рукописом сприяло визначенню того, що дисертація виконана українською мовою, стиль викладу матеріалу – науковий.

Наукова новизна отриманих результатів. Оцінюючи новизну отриманих результатів, слід зауважити, що в межах наукового пошуку авторкою розроблено низку теоретичних конструкцій і практичних рекомендацій, спрямованих на покращення правового регулювання діяльності Національної поліції України щодо захисту дітей від домашнього насильства. Це, зокрема, дало змогу сформулювати пропозиції з удосконалення правозастосовної практики працівників поліції стосовно організації реагування на факти домашнього насильства щодо дітей.

Н. В. Семікоп надане авторське бачення щодо розуміння термінів «система суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству відносно дітей», «повноваження Національної поліції щодо захисту дітей від

домашнього насильства». З урахуванням цього розроблено класифікацію, по-перше, повноважень органів та підрозділів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей; по-друге, суб'єктів системи запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей; по-третє, теоретико-методологічні підходи дослідження форм діяльності поліції щодо захисту дітей від домашнього насильства тощо.

Заслугує на увагу вдосконалення авторкою підходів до кваліфікації адміністративно караного домашнього насильства щодо дітей та розмежування його із суміжними діяннями, а саме з несплатою аліментів та невиконанням батьківських обов'язків, що має вагоме значення при кваліфікації діяння.

Суттєве методологічне значення має класифікація форм діяльності поліції щодо захисту дітей від домашнього насильства, яка побудована на основі підходу, що міститься в Стамбульській конвенції та ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Зокрема, дисертантка пропонує їх класифікувати на форми діяльності поліції, спрямовані на: а) запобігання домашньому насильству щодо дітей; б) ефективне реагування на факти домашнього насильства щодо дітей; в) надання допомоги та захисту постраждалим від домашнього насильства дітей; г) належне розслідування фактів домашнього насильства щодо дітей, а також вчинених дітьми, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміну їхньої поведінки.

На переконання офіційного опонента, такий підхід є дуже влучним, адже відображає міжнародні стандарти у сфері протидії домашньому насильству та забезпечує комплексний підхід до вирішення проблеми.

На позитивну оцінку заслуговують й інші елементи наукової новизни, які містяться в дисертації Семікоп Н. В. та засвідчують глибоке розуміння авторкою актуальних проблем та викликів, що стоять перед адміністративно-правовим забезпеченням діяльності Національної поліції України у контексті захисту дітей від домашнього насильства.

Звісно, що наведені наукові положення не є вичерпними, адже дисертація містить й інші цікаві та аргументовані висновки, пропозиції й рекомендації, які здебільшого є обґрунтованими, мають системний, комплексний характер і містять наукову новизну.

Таким чином, дисертаційне дослідження Семікоп Н. В. здійснює важливий внесок у розвиток наукової теорії та практики в зазначеній сфері. За рівнем сформульованих висновків, рекомендацій та пропозицій робота є комплексним дослідженням, що сприяє формуванню більш ефективних стратегій управління та правового регулювання у сфері захисту дітей від домашнього насильства.

З урахуванням викладеного можна стверджувати, що в дисертаційному дослідженні Н. В. Семікоп наявні елементи наукової новизни, що є характерним для рівня роботи на здобуття ступеня «доктор філософії» за спеціальністю 081 «Право».

Наукове та практичне значення отриманих результатів. Наукове та практичне значення отриманих результатів засвідчують акти впровадження, а саме: а) в правозастосовну діяльність (акт впровадження управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції в Одеській області від 12 квітня 2024 р.); б) в освітній процес (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 4 квітня 2024 р.); в) науково-дослідну діяльність (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 11 квітня 2024 р.).

Крім того, авторкою надано велику кількість пропозицій законотворчого характеру, що може бути використано для вдосконалення правової основи діяльності поліції щодо захисту дітей від домашнього насильства.

Повнота викладу основних результатів дисертації. Основні тези, рекомендації та результати дослідження, викладені в дисертації, знайшли своє відображення у низці публікацій. Ці матеріали були представлені авторкою у вигляді статей та тез доповідей, а також глави колективної

монографії, зокрема у 4-х наукових статтях у фахових виданнях України, 5 тезах доповідей, у главі колективної монографії (у співавторстві з Ковальною О. В.). Крім того, дослідження отримало юридичне визнання через реєстрацію авторського права на науковий твір, що є підтвердженням оригінальності та інноваційності дослідницької роботи. Це свідчення правової охорони не тільки підкреслює унікальність внеску дисертантки у наукову галузь, а й забезпечує належне визнання її інтелектуальної праці в академічних колах.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Н. В. Семікоп містить результати власних досліджень. Текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності офіційним опонентом не виявлено. Зокрема, використання ідей, результатів і текстів інших науковців оформлено по тексту роботи через відповідні посилання.

Зауваження та/або дискусійні питання щодо положень дисертації. Позитивно оцінюючи представлену наукову працю, необхідно акцентувати увагу на деяких положеннях, які, на погляд офіційного опонента, мають дещо дискусійний характер та щодо яких можна висловити певні зауваження.

1. У дисертації авторка вживає такі терміни, як «боротьба з домашнім насильством» та «протидія домашньому насильству». Під час публічного захисту хотілось б почути власну позицію авторки щодо ототожнення чи розмежування цих понять, адже на рівні нормативно-правових актів, зокрема підзаконних, здебільшого законодавцем вживається поняття «протидія».

2. У підрозділі 1.3 «Нормативно-правове забезпечення захисту дітей від домашнього насильства» авторкою комплексно досліджено міжнародні та нормативно-правові акти діяльності поліції щодо захисту прав дітей від домашнього насильства. Втім практика Європейського суду з прав людини щодо зазначеного питання не знайшла відповідного відображення. На думку офіційного опонента, доцільно було б приділити увагу практиці ЄСПЛ з питань домашнього насильства, акцентувавши особливу увагу на позицію

Суду щодо цієї проблематики. Це б тільки додатково надало роботі практичного спрямування.

3. У роботі дисертантка аналізує окремі судові рішення, що стосуються вчинення домашнього насильства щодо дітей (наприклад, на с. 165). Проте варто було проаналізувати судову практику у справах, де діти постраждали від домашнього насильства, при цьому розмежувавши адміністративні та кримінальні правопорушення, що вчиняються щодо дітей, а також у присутності дітей.

4. На с. 168 дисертації авторка зазначає, що «за 2022 рік на розгляді у суду перебувало 115 976 справ за ст. 173-2 КУпАП. Із них 7227 справ було повернуто, більшість з яких – 6606 – було повернуто для належного оформлення». Задля порівняльного аналізу доречно було б навести аналогічні дані за 2023 рік та простежити динаміку з цього питання.

Висловлені зауваження й побажання є особистими міркування офіційного опонента, тому жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Н. В. Семікоп, оскільки вони здебільшого мають дискусійний характер, а здійснений науковий пошук заслуговує на підтримку.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Семікоп Ніни Валеріївни «Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту дітей від домашнього насильства» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для правничої науки, адже вирішено конкретне наукове завдання, а саме висвітлено адміністративно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту дітей від домашнього насильства, на підставі чого запропоновано конкретні пропозиції та рекомендації з удосконалення діяльності поліції в означеній сфері.

Рецензована робота відповідає спеціальності 081 «Право» і вимогам пунктів 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Семікоп Ніна Валеріївна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

начальник відділу організації наукової
діяльності та захисту інтелектуальної власності
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Сергій АБЛАМСЬКИЙ